

EVANGELIKUS ÓRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TARSADALMI HETILAP

A NÉGY HAZAI EVANGELIKUS EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik hetenként egy iven, a Hivatalos Közlemények, mint az Ev. Órálló melléklete, minden két hétben.

A kéziratot a szerkesztőhöz, a hirdetés szövegét és díját a kiadóhivatalba kell küldeni.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KOVÁCS SÁNDOR theol. akad. tanár
Pozsony, Konvent-utca 11. szám.

KIADÓHIVATAL:

HORNYÁNSZKY VIKTOR
hírlapkiadóhivatala, Budapest, V., Akadémia-u. 4.

A lap ára egész évre 8 kor., félévre 4 kor., negyedévre 2 k. A „Hivatalos Közlemények” melléklettel egész évre 10 kor., félévre 5 kor., negyedévre 2.50 kor. — A Hiv. Közl. a főlap nélkül egész évre 4 kor. — A Hiv. Közl.-t az anyaegyházak és felsőbbrendű iskolák ingyen kapják. Ára az Órálló megrendelőinek 2 kor., külön 4 kor.

TARTALOM: Zsilinszky Mihály vallás- és közoktatásügyi államtitkár úrnak. *Dr. Masznyik Endre.* — A szelidség. *Drummond Henrik* után. — Numerus clausus. *Kovács Sándor.* — Szemle. — **Tárca:** Egy halhatatlan ember halhatatlan munkája. — **Oktatásügy.** — **Egyházi élet.** — **Irodalom.** A renaissance. *Kovács Sándor.* — Pályázat-meghosszabbítás. — Szerkesztői üzenetek.

Zsilinszky Mihály vallás- és közoktatásügyi államtitkár úrnak

Üdvöt az Úrban!

Hozzánk is eljutott az örömdetes hír, hogy e hónap 20-án Téged Méltóságos Urunk a vallás- és közoktatásügyi miniszterium tisztviselői államtitkárságod tíz éves fordulójára alkalmából ünnepelni készülnek.

A hivatali iránt való hódoló tisztelet és odaadó ragaszkodás egy pillanatra megállítja munkás útján azt a férfiút, a ki magától megállani a munkában soha nem szokott s akarata ellen kényszeríti, hogy pihenőt tartson s tisztviselőtársaival együtt jubiláljon.

Nem akarjuk mi ezt a szűkebbkörű s mintegy családias jellegű ünnepélyt hivatalosan megháborítani. De, hogy őrtállva és járva tudunkra esett volt: mások örömetől örömtűz gyuladt ki a mi arcainkon is, s mi sem tudunk a szívünknek parancsolni, hogy e jeles s nevezetes alkalommal az üdvözlők és jubilálók sorába ne álljunk és az Urat, kegyelmes mennyei Atyánkat jóságáért áldva és hálálva, kifejezést ne adjunk azon őszinte és mély tiszteletnek, odaadó és mindenha változhatatlan ragaszkodásnak, a melylyel Irántad, réges-régtől viseltetünk.

Igen, nem tudunk mi a szívünknek parancsolni, hogy ezt meg ne cselekedjük ép itt e helyen, ebben az „*Evangélikus Órálló*”-ban, a mely a Te lelked gondolatja, teremtménye és reménye!

Sorba állunk hát, mert minékünk kettős okunk vagy arra, hogy Téged ünnepeljünk. Az államtitkári hivatalban országunk javára tíz évet töltöttél, szegény, nyomorúságában elhagyatott és rongyaiban megvetett evangélikus egyházunkban s egyházunkért egy egész életet áldoztál! S lettél oszlop, melyre ma a legsúlyosabb teher, az öldött kéveként széthulló egyház terhe nehezedik. S vagy ragyogó példa, a ki megmutattad nekünk, hogyan kell az Istentől ránk bízott talentumokkal kereskedni, hogyan kell azokat a közjóra fordítani és kötelességeinket minden irányban híven teljesíteni.

Rajtad Méltóságos Urunk, az egykori szerény szarvasi tanáron bételjesedett: A ki kevésen hív, arra sok bízatik!

Mi éppen azért nem a magas méltóságba helyezett férfiút, hanem hazánknak és egyházunknak kevésen és sokan mindenha egyaránt hűségese munkását és előljáróját üdvözljük amaz örömnapp és ünnep alkalmából s teszszük ezt abban a biztos tudatban, hogy a szeretetnek ama kötelei, melylyel egyházunkat eddigelé mindig szívedhez csatoltad, soha semmi el nem tépi s hogy magas állásodban is gondjaid közé sorozod mindenkor az *atyafiak* gondját!

Annakokáért egy szívvel és lélekkel kívánjuk: a minden áldások Ura és Istene tartson és áldjon meg Téged s adja, hogy megláthasd a végzett nagy életmunka után annak gyümölcseit is és ezekben megtalálhadd legédesebb jutalmadat és boldogságodat!

Dr. Masznyik Endre.

A szelídség.

I. Kor. 13. 5.

„A szeretet nem gerjed hamar haragra.“

Hajlandók vagyunk az indulatosságot igen ártatlan gyarlóságnak tekinteni. Azt mondják róla, hogy csupán valamely természeti fogyatékoság, öröklött baj, a vérmérséklet dolga, nem olyasmi, a minnek az emberi jellem megbírálásánál komoly jelentőséget lehetne tulajdonítani. És mégis itt, a szeretet elemzésének mintegy középpontján, találkozunk vele. S a szentírás újra meg újra kárköztatja ezt az érzületet, mint az emberi természet legrombolóbb elemét.

Az indulatosságnak abban áll a sajátossága, hogy az erényesek bűne. Gyakran ez az egyetlen makulája némely egyébként nemes jellemnek. Ismerünk férfiakat, a kikben alig találhatnánk más kivetni valót, minthogy igen könnyen kijönnek sodrúkból, és nőket, a kik más-különben teljesen kifogástalanok, csakhogy hirtelen ingerlékenyek, könnyen haragra lobbannak. A vérmérsékleti bűnöknek a szigorúan erkölcsös jellemmel egy személyben való összetalálkozása egyike az ethika leg-sajátságosabb és legszomorúbb rejtélyeinek. A való tény pedig az, hogy a bűnöknek két nagy osztálya van, az egyikbe a *testi* bűnök, a másikba a *lelki* bűnök tartoznak. A tékozló fiúban az előbbieket tipusát szemléljük, bátyjában pedig ezeknek képe áll előttünk. Az úgy nevezett jónevelésű emberek egy pillanatig sincsenek kétségben a felől, hogy a kettő közül melyik a gonoszabb. A tékozló fiú az, a kit pellengére kell állítani. De vajjon igazságos ítélet-e ez? Nincs mértékünk egymás bűneinek megmérésére; a „durvább“ és „finomabb“ minősítések emberi meghatározásnak mérőfokai; de az bizonyos, hogy a felsőbbrendű természet bűnei szigorúbb elbírálás alá esnek, mint az alsóbbrendű természetéi és hogy annak szemében, a ki maga a Szeretet, a szeretet ellen való bűn százszorta kárhatosabb. A bűnnek semmiféle formája, se világias gondolkodás, se fősvénység nem képes úgy kiforgatni a társadalmat keresztyén mivoltából, mint az indulatosság.

Nincs semmi a világon, a mi úgy meg tudná keseríteni az életet, úgy meg tudná rontani a közösséget, úgy szét tudná rombolni a legszentebb köteléket, olyan pusztítást vinne véghez a családi tűzhelyeken, úgy elsorvasztana férfit és nőt, úgy megtépné a gyermekkor virágait; szóval nincs, a mi egymagában annyi nyomorúságot hordana nyomában, mint ez a bűn. Nézzétek meg csak közelről a tékozló fiú testvérét; derék, munkaszerető ember, kötelességtudó, engedelmes, a mennyire tudjuk, tiszta erkölcsű, — ne vonjuk meg tőle a dicséretet, a mennyiben arra érdemesnek látszik — de nézzétek, itt áll ez az ember, mint valami dacos gyermek, zúgolódva, az atyai ház ajtaja előtt. „Megharaguvék pedig az“, olvassuk róla, „és nem akart bemenni“. Gondoljátok csak el, mennyire bántotta ennek a haragos fiúnak viselkedése az ő atyját, a szolgálkat, az örvendező vendégeket? Hát még a tékozló fiút? És hány tékozló fiú marad

Isten országán kívül, azok szeretetlensége miatt, a kik úgy vélik, hogy ők már belül vannak? Hogy a vérmérsékleti bűnököt megismerjük, elemezzük csak azt a viharfelhőt, a mely az idősebb testvér homlokán tornyosul. Miből áll az? Irigység, harag, gög, szeretetlenség, kegyetlenség, elbizakodottság, ingerlékenység, konokság, mogorvaság, ezek az alkatelemei ennek a zordon szeretetlen léleknek. Váltakozó összetételben alkotórészei ezek minden gonosz indulatnak. Itéljétek meg magatok, vajjon a léleknek ilyen bűnei nem kárhatosabbak-e magunkra és környezetünkre nézve a testi bűnöknél? Nem felelt-e meg Krisztus maga erre a kérdésre, mikor így szólt: „Bizony mondom néktek, a fukarok és parázna asszonyok elővésznek titeket az Istennek országában“. A mennyeknek országában valósággal nincs hely az ilyen lelkületű ember számára. Mert az ilyen ember még a mennyországot is nyomorúságossá tenné az ottlakókra nézve. Ezért az ilyen természetű ember, ha csak ujonnan nem születendik, nem mehet be — nem tud bemenni — a mennyeknek országába. Mert feltétlenül bizonyos — ne ámitsátok tehát magatokat, — hogy a ki be akar menni a mennyeknek országába, annak a mennyei természetet magával kell vinnie.

Már most megtudjuk itélni, miért oly nagy jelentőségű a lelkiállapot. Nemcsak mivoltáért fontos, hanem azért is, hogy mit hoz napvilágra. Ezért beszéltem most róla oly szokatlan nyíltsággal. A lelkiállapot próbaköve a szeretetnek, külső ismérve vagy híradója a szeretetlen emberi természetnek is. Az indulatosság váltólázhoz hasonló körtünet, mely a bensőben állandóan dülő betegségről beszél; rothadt talaju mocsárból olykor olykor felszálló mérges gáz buboréka az, egy önfeléd pillanatban megnyilatkozása a takargatott szívbéli romlottságnak, szóval, villámlasszerű megvilágítása százféle rút és keresztyén emberhez nem méltó bűnnek. Mert a türelem hiánya, a jóság hiánya, a nagylelkűség hiánya, az illendőség hiánya, az önzetlenség hiánya a szív rejtékéből ilyen indulatok képében jut hirtelen napvilágra.

Ezért nem elég csak magával a rosszindulattal foglalkoznunk. A baj gyökeréig kell hatolnunk, a szívnek kell megújulnia s akkor a rút indulatok maguktól megszűnnek. De a lélek nem úgy gyógyul meg, ha belőle a mérges nedveket eltávolítjuk, hanem az által, ha beleteszünk valamit, — a nagy szeretetet, az új lelket, a Jézus Krisztus Lelkét. Ha Krisztus, a Krisztus Lelke áthatja a mi lelkünket, akkor megújul, megtisztul, átalakul egész valónk. Csak az Ő Lelkének ereje tudja kiirtani belőlünk a rosszat, csak az tud előidézni bennünk kémiai változást, egyedül az újíthatja meg, szülheti újjá és rehabilitálhatja a benső embert. Az akaraterő nem változtathatja meg az embert. Az idő sem. Krisztus igen. „Annak okáért azon indulat legyen bennetek, mely volt a Krisztus Jézusban is“. Némelyikünknek már nincs sok vesztegetni való ideje. Gondoljuk meg, hogy élet és halál között kell választanunk. A magam, a magatok érdekében nem beszélhetek elég sürgetően. „Valaki pedig megbotrántoztat valamellyet a kicsinyek közül,

kik én bennem hisznek, jobb volna annak, hogy egy malomkővet kötnének a nyakára és a tenger mélységébe vettetnék". Ezzel Krisztus határozottan kimondotta az ítéletet, hogy jobb nem élni, mint szeretet nélkül élni. *Jobb holtan, mint szeretetlenül.*

Drummond Henrik után.

„A legfőbb jó”. Ford. *Szabadi Béla.*

Numerus clausus.

A statisztikai közleményekből szinte kiabál reánk a szomorú tanulság, hogy a színmagyar faj, a mely az állami lét és műveltség főszlopa ezen a földön, szemlátomást apad. Egy része kivándoról túl messze tengeren jobb hazát keresni s köny nélkül válik a hajdanta édes mostohától, mely kenyeret sem ad eleget, ruháját majd lehúzza róla. Az itthon maradt rész pedig mesterségesen állja útját a szaporodásnak. Hazánk legszebb vidékein elnéptelenednek a házak és iskolák; csöndesek a falvak s az annyira jellemző gyermekhang, futkározó gyermekesereg maholnap ritkaság lesz, a mit külön meg kell a földrajzi könyvekben jelölni, mint a gyárakat és egyetemi székhelyeket.

A magyar faj vesztesége egyúttal a protestáns egyházak vesztesége is. Főképp a református testvérek panaszkodhatnak. Dunántúl egyik-másik vidékén, a Garam völgyén már a gyülekezetek létét fenyegeti a ragály. Apadton-apad a lélekszám s vele együtt csökken a hitbuzgóság is. Kevesebb kéz rak rőzsét a tűzhelyre, csoda-e, ha a láng fénye bágyadtabb, a meleg ereje gyengébb? Nálunk talán kisebb a baj, de már többfelé jelentkezik s ha nem állunk útjába idején, nagyobb lehet a vérvesztésünk, mint az üldözések, galyák emberöltőkre terjedő korszaka alatt.

Egyházi előjáróink észrevették már a gyülekezetek életét pusztító penészt. Ihász Lajos, a dunántúli kerület felügyelője egyik közgyűlési beszédében rámutatott az egy-két gyermekrendszer, a magzatirtás veszedelmére s az örködést a lelkészi kar különös gondjának, kötelességének nyilvánította. A barsi ref. egyházmegye papi értekezlete faluról-falura jár előadásokat tartani, a népet felvilágosítani s a derék BIRTHA lévai pap buzgólkodására olcsó s ingyenfüzeteket osztogatnak szét a hivek között. Rákosi Jenő, a magyar közvélemény egyik organumának vezetője, a Nemzeti Szövetség gyűlésén *harminc millió magyarról* beszélt s mint az állami nagyság feltételét, az igazi függetlenségi, nemzeti politika célját állította oda korunk elé. A veszedelemtől szebbnél-szebb értekezéseket, beszédeket hallottunk s hatásuk, eredményök nem sokkal több, mintha vihar elé harangoznak a toronyban. A népet figyelmezteti a harangszó, de a haragos felhőket nem állítja meg.

Bizonyos, hogy lelkészeink a baj korlátozására sokat tehetnek, s el is várja tőlük egyházunk, hogy kiki a maga helyén, mint egy-egy óralló, megtegye kötelességét. Ámde ne áltassuk magunkat vérmes remé-

nyekkel. A munkájuk legtöbb helyen sisyphusi erőlködés lesz csupán, mert hatalmasabb erők állanak velök szemben. Ha csupán erkölcsi romlottság volna e szomorú tünemény oka, egyes-egyedül reájuk háríthatnók a vádat. Gyengék, mulasztók, lelkiismeretlenek és restek voltak, feleljenek a rájuk bizottakért Isten és emberek előtt. Azonban sok helyütt a gazdasági nyomorban, más helyütt a fényűzés elterjedésében van a fertőző baj, a magzatirtás forrása. Igen, érzem és vallom, hogy küzdenünk kell ezek ellen az ellenségek ellen is, minden erőnkkel, összes lelkesedésünkkel, de a diadal nem csupán tőlünk függ. Hatalmasabb tényezők eltompítják fegyverünk élet, elcsüggesztik lelkesedésünket, lohasztják munkakedvünket. Hiába, nem tudom elítélni azt az emberi gyengeséget, hogy örömelebb fárad oly mezőn, a hol veritékének látatja van. Anyagi jutalomról sok ember le tud mondani, de valamennyien göresösen ragaszkodunk ahhoz az ábrándhoz, hogy lelkesedésünk, munkánk nyomán buján kizöldel a siker vetése, hogy nem dolgozunk hiába!

Cikkemben rá fogok mutatni egy példára, hogy maga az állam, mely ünnepeken jajgat a nemzeti veszedelemtől, mihelyt az *elvek* köntösét leveti, hétköznapi intézkedéseivel valósággal útját egyengeti a magzatirtásnak. Nyugdíjtörvénye *egy és két gyermek után nem engedélyez nevelési pótlékot az özvegynek és hat gyermek fölül megint bedugul az irgalom forrása.* Ezzel nem az egy- és két gyermekrendszernek, hanem a még kártékonyabb abszolút gyermektelenségnek ad mintegy hivatalos szentesítést. A mi egyházunk nyugdíjszabályzata sem mert szakítani ezzei a felfogással, a mely a *méltó hibátlanságát* följé helyezi az erkölcsi szempontoknak. Igaz, hogy nálunk egy és két gyermek is kap segélyt s ennyiben egyházunk nagy lépést tett az emberiség ideálja felé, azonban a gyermekszám korlátozása itt is megvan (az ötödik gyermek már ellátatlan) — méltó szegényeinkre és pirulásunkra. Egyháznál, a melynek csak erkölcsi alapon szabad szervezkednie, egyenesen bűn az ilyes fajta intézkedés. Hiszen értelmesebb hiveink előtt közneveltség tárgyává válhatik a legszentebb közönség, a midőn azt látják, hogy csak szóval prédikál és oktat, de tetteiben maga sem különb e világnál.

A másik ilyen esodálatos és megmagyarázhatatlan intézkedés a *korpótlékok* rendszere. Ennél igazságtalanabb és értelmetlenebb fizetési rendszer aligha van. A fizetés alapja nem lehet más, mint a képesség (qualificatio) és a végzett munka, a szolgálat. Ezen az alapon kellene a törzsfizetést megállapítani. A szálláspénz egyformán jár mindenkinek, mint a fizetés kiegészítő része. A korpótlék, ha fizetésnek fogjuk fel, a lehető legigazságtalanabb, mert a munkaerő gyarapodásától, a végzett munka értékétől függetlenül emelkedik a javadalom. Sőt a legtöbb esetben a munkaerő és érték csökkenésével jár együtt a nagyobb fizetés. Igazság szerint a törzsfizetés állandó marad, a korpótlékot pedig föl kellene váltani a *családi pótlék* intézményével. Az a tisztviselő, a ki hivatala munkáján kívül még *gyermeket is nevel*, külön jutalmat és segélyt érdemel.

A mai rendszer mellett a gyermektelen házaspárok nagyúri kényelemben élhetnek, a gyermeknevelők, a kik a nemzet és egyház haládjára tarthatnának számot, keservesen vergődnek, lázas izgatottsággal robotolnak a mindennapi kenyérért. Hány fényes tehetség fásul bele a kenyérharcba és érzéketlenedik el eszményibb törekvések iránt a családfenntartás gondjától, holott lelkében nagy kínések rejlettek, a melyek a köz javára kamatoztak volna! Mily vidáman, boldogan végeznék munkáját, ha gyermekei nem új anyagi gondot jelentenének, ha aggodalom nélkül gyönyörködhetnek magzata mosolyában, ártatlan gügyögésében! Mennyi ihletet merítene családi életéből! Gyermekeiben érzett öröme mennyi áldott verőfényvel öntené el hivatalos munkáját!

A nyugdíjszabályzatból, ha egyházaink fokozottabb állami segítése valóra válik, minden nagyobb nehézség nélkül kiküszöbölhetjük azt a korlátozó szakaszt, a melybe jobb érzésünk eddig is csak kénytelen-kelletlen nyugodott bele. Hiszem, hogy maga az intézet fáradhatatlan ügyvivője szegődik e gondolat hatalmas apostolává s szokott erélyével meg is valósítja, a mit a közlekiismeret követel. A családi pótlék eszméjével is könnyen megbarátkozhatik a közvélemény. Az államnak bajos volna egyszerre szakítani e meggyökeresedett, habár igazságtalan intézménnyel, mert a szerzett jogokat tisztelni kell s ez óriási anyagi áldozattal járna. Mi még választhatunk a két intézmény között és miért ne választanánk az igazságosabbat, emberibbet és okosabbat? Papjaink nagyobb része a korpótléket különben is a gyermeknevelés nyomasztó gondja miatt kívánja, mert műveltségénél fogva ezt elevebben érzi másoknál. Ez esetben egyenletesebbé válik anyagi helyzetök, egyenletesebbé az a kötelességek is, hogy magukat miveljék, termékenyítsék, a mi ma csak kevés szerenés halandó irigyelt fényűzése lehet. Családi életük gondtalanságából, felhőtlenességéből új ösztönt, merészebb szárnyakat kap munkakedvök, boldogabb jövődöt remélhet közegyházunk.

Ne induljunk az állam után, hanem legyen bennünk bátorság és erő olyat alkotni, a mi az erkölcs ítélőszéke előtt is megállhat. Ha Isten kegyelméből nagyobb állami segélyhez jut egyházunk, használjuk okosan; úgy, hogy áldássá s a szebb jövődöt zálogává váljék.

Kovács Sándor.

SZEMLE.

E. A. 97. §. Az egyházmegyei elnökséget, úgy az esperest, mint a felügyelőt a gyülekezetek választják s az esperességi gyűlésnek más feladat nem jut, minthogy a szavazást elrendeli, törvényességére ügyel, az eredményt megállapítja s a megválasztottakat beiktatja. Nézetünk szerint az nem változtat a dolgon, vajjon a választás a megállapított hat esztendőszak végén, a megbízás szabályszerű lejártával következik-e be, vagy pedig halálozás, lemondás vagy elmozdítás következtében a hat év határán belől. Temesvárott a minap (lásd alább a tudósítást) az történt, hogy az egyházmegyei

közgyűlés a leköszönt elnökséget, mely hónapok óta távol állt az ügyek vezetésétől, egyhangú bizalomnyilvánítással rábirta az elhagyott székek újra elfoglalására. Mivel a felszólítás egyhangulag és nagy lelkesedéssel történt, semmi kétségünk benne, hogy a gyülekezetek szavazataiból *ugyanaz az eredmény* született volna meg. A közgyűlés azonban átlépte hatáskörét, a midőn a szavazás elrendelése helyett, mely, ismételjük, a legnagyobb valószínűség szerint ugyanazon eredménnyel végződik, a gyülekezetek véleményének megkérdezése nélkül egyszerűen megmarasztotta, illetőleg, mivel már huzamos időn át hivatalukat nem viselték, tulajdonképpen újra választotta az esperest és felügyelőt. Nem okoljuk a bánási egyházmegyét, mely lelkesedésében elvétette a formát. Inkább az E. A. szövegét hibáztatjuk, a mely a törvény lelkével ellenkező joggyakorlat kifejlődését megengedi. Mert világos, hogy a lemondás el- vagy el nem fogadásáról csak azon tényezők nyilatkozhatnak illetékesen, a melyekre a törvény a választást bízta. Egyéb tisztviselőire nézve a közgyűlés joga korlátlan. Az E. A. revíziójánál ezt az esetet is ajánljuk a zsinat figyelmébe!

TÁRCA.

Egy halhatatlan ember halhatatlan munkája.

Sietek kijelenteni, hogy a halhatatlan ember alatt *Komenius Ámos Jánost* értem s hiszem, hogy róla táplált véleményemet mindenki, a ki az ő működését ismeri, készséggel osztani fogja; a halhatatlan munka pedig e nagy léleknek *„Világ átvesztője és sziv paradicsoma“* c. remeke, a mely gyöngye nemcsak a cseh, hanem általában az egyetemes építőirodalomnak.

Komenius Ámos Jánosnak halhatatlanságát derék műveinek egész sora biztosítja. Akár *„Aranyas ajtaját“* (*Janua linguarum aurea reserata*), akár *„Nagy oktatástanárt“* (*Didactica Magna*), akár *„Képes világot“* (*Orbis pictus*) említsük, a melyekkel nagy pansophistikus törekvéseinek adva kifejezést, egyuttal egy új nevelési és oktatási iránynak epocháját teremtette meg: bármelyik egymaga is elegendő arra, hogy az ő nevét az emberiség nagy jótévedőinek szellemi pryaneumába emelje. Nem is szólva lelkének ama szinte szédítően mesés álmairól, a melyekben az emberiségnek egy közös nyelv, közös tudomány, közös vallás és egy központi akadémia által való magasabb tökéletességre való juttatását tervezgette. Előttünk most csak a *kegyes* ember áll s e *kegyességében a legnagyobb és legtartalmasabb humorista és igazi keresztény bölcselő*. Merem állítani, hogy könyve, a melylyel most olvasóimat megismertetni óhajtom, e nemből elsőrangú remekmű s ha valaki így szólna hozzám, mint paedagogushoz: barátom, lelki gyönyörűség és épülés után szomjazom, vagy — serdülő fiannak, leányomnak egy jó könyvet ajánlj, hát én a legjobb lelkiismerettel ezt a már 300 éves könyvet ajánlanám neki első sorban, a mely, bárha korára nézt ódon is, ám eredetiségének zománcából mit sem vesztett, sőt — miként a gyémánt — értékében az idővel még csak öregbedett

És éppen a tény, hogy valaki oly igazságokat s oly formában tud hirdetni, a melyek nemcsak korát érdeklik, de minden korok emberét is: bizonyítéka s biztosítéka a szerző s műve halhatatlanságának.

Száz éve éppen, hogy e remek munka 1805-ben Rimányi fordításában Pozsonyban „A világ labirintusa“ címen megjelent. Közel 200 évet kellett tehát várnia, míg gazdag szellemi kincsei magyar népünk köztulajdonává is válhattak! Ám a magyar fordítás megjelenése óta letűnt kerek 100 esztendő erős nyomokat hagyott úgy általában magyar nyelvünkön, mint különösen a Rimányi fordításán is. Nemcsak, hogy elavult teljesen, annyira, hogy fejlettebb ízlésű s nyelvértékű korunk azt többé élvezni nem tudja, hanem el is kallódott, annyira, hogy csak nehezen férhetni egy-egy közkönyvtárban egy-egy gondosan őrzött példányához. E kettős ok arra birt, hogy Comenius művét újból *átdolgozzam* s újból megnyissam a lelkek épülésére ezt a gazdag forrást, a mely már oly régóta teljesen el volt zárva előlük.

Olvasó közönségünknek módjában lesz az átdolgozás révén (mely nemsokára sajtó alá kerül) a gyönyörű munka fenkölt eszméivel, lélekűdítő gondolataival egészökből megismerkedhetni. Ám azért nem lesz érdektelen azzal előre is e kis bemutatónak révén némi ismeretséget kötni.

Cseh- és Morvaországnak a hussziták kiontott vére által megszentelt völgyeiben visszavonulva, békében élt egy kisedd felekezet, a mely magát a „cseh-morva testvérek“ névvel nevezte s a melynek tagjai a Franciaországból még a 12-ik század idején ide menekült valdensesk és a hussziták utódaiból verődtek össze. Isten-félő, kegyes nép, lelkiéletére nézve hasonló a mai herrnhuti felekezethez. Mint polgár is szorgalmas, józan és békés. Hiven művelte a földjét, serényen s becsületes kézzel üzte iparát, hiven fizette adóját. Betartotta az Úr parancsolatát: „Add meg a császárnak, a mi a császáré és Istennek, a mi az Istené.“ Hát bizony ilyen nép felett uralkodni csupa öröm lehet és gyönyörűség.

Ámde akkoriban más idők jártak. Minden kornak megvan a maga mozgató eszméje. A 19. század a nemzetiségi eszme százada volt, — a 20-ik valószínűleg a socialis megújulás százada lesz, — a 16-ik századot, főleg első felében még a vallásos renaissance tartja hullámszásban, ám második felében s vele együtt az egész 17-ik század már a dogmák uralmának a korszaka, a felekezeti türelmetlenség, a jesuitikus reakció gyászos saeculum. Uralkodók politikáját is első sorban a felekezeti szempont irányítja. És egy II. Ferdinánd kegyes dolgot vél cselekedni, a midőn országait Mária-nak ajándékozza, a kit hadseregeinek fő-főgeneralissimusává is nevez ki s legszentebb uralkodói kötelességének ismeri, hogy országaiból az eretnekeket kipusztítsa. Hogy mit várhat tőle a világ, annak jelét adta már mint Stájer főherceg, mely minőségében az örökös tartomány összes protestáns lakosságát felkoncoltatta vagy száműzte — Isten nagyobb dicsőségére. Uralkodásra léptével esik össze a harmincéves háború kitörése,

e szörnyű emlékű pusztító hadjáraté, a mely fél Európát lángba, vérbe fűrésztötte s a mely egész népeket tett koldussá avagy semmivé.

A harmincéves háború áldozatai között elsők a „cseh-morva testvérek.“ Ferdinánd vallon zsoldosai csakhamar ráakadtak békés telepeikre, egyszerű, de tiszta falvaikra, áhitat keltő templomaikra. S a szegény nép kénytelen volt megválni otthonától, melynek fedelét durva zsoldos kéz felperzselt — s kezébe véve a vándorbotot megindulni — a földönfutók útján. Népének sorsát osztja Komenius is, az ifjú fulneki lelkipásztor. Községével együtt családi fészket is zsoldos katonák feldőlják, felégetik — s ő népével együtt menekülni kénytelen, miközben elszakad feleségétől és két szép gyermekétől, kiket mihamar végleg elválaszt tőle a halál.

A hit megpróbáltatásának nagy korszaka volt ez, a midőn választani kellett e kettő között: földi boldogság és hitvalló megnyugvás; és jaj volt a léleknek, a mely a hitvallók erélyének megnyugtató adományát nem bírva, csak a földi boldogságának elvesztén tépelődött és siránkozott. Ilyen kishitűség rendszerint a kétség örvényébe hajtja a lelket, a honnan nincs menekülés; míg a hívő lélek a legszörnyűbb csapásokban is Isten kísértő ujját látja, a ki

„azt kísérti, kit szeret,
máskép ő nem is tehet“ ...

s e tudat nemcsak megnyugvást, de boldogságot is ad szívének, lélkének.

Hát ilyen Isten kegyelméből való hitvalló lélek volt a mi ifjú Komeniusunk is. A jó lelkipásztor lelkipásztor marad a földönfutás idején is. És hitének energiájából jut fölőleg elég mások hitének felköltésére s lelkének megvigasztalására is. Nem siránkozik, de elmélkedik. Nem jajgat, de hymnust zengedez, áldva a Kezet, a mely sújtja, mert tudja, hogy a választottak áldott sorsa ez ... És a hol egy kis pihenőre szert tehet, rögtön tollat ragad, hogy kegyes elmélkedéseit papírra vetve maga enyhüljön s másoknak is enyhülést nyújtson. Valóban

„a szegénynek drága kincs a hit,
tűrni s remélni megtanít“.

Első üldöztetésének (mert később is volt ebben része elég) e korszakából való különböző elmélkedései közül legyen elég itt a „Keresztjén tökéletességről“ s „Az árvaságról“ szóló gyönyörű két traktátumára utalnunk, a melyeket követ s értékben még felül is múl „Világ útvesztője és szív paradicsoma“ c. műve (1623).

Amaz elsőt akkor írta, a mikor — bús kebléről letépve, de még ifjú felesége is élt. Szeretett hitvesének ajánlotta — vigaszul a nyomorúságban. „Édes feleségem, szent ereklyém, Isten után legdrágább kincsem! Miután Isten úgy akarta, hogy nekem az emberek dübe elől menekülnöm s tőled elszakadnom kellett s hogy így testileg többé közeledbe ne juthassak: azért, tudva, hogy a te szívedet is sokszor emészti az engem marcangoló gyász és fájdalom, e könyvecskét küldöm neked ime

vigaszul. Bolyongásom szomorú ösvényein sokszor elgondolkoztam a felett, milyen csodálatosak az isteni gondviselésnek utai velünk, választottaival, hogy azok bizony nem mindig kellemesek, de mindig üdvösek: és ezen keserűség edényébe rejtett édes tapasztalatok alapján elhatároztam, hogy mielőtt tőled még távolabbra űzne sorsom, innen (ekkor Žerotin Károlynál, Prerau grófjánál volt menedéken), hol néhány napra oltalmazó menedéket találtam, a te lelked s a magamé megvigasztalására, vagy legalább is válásunk gondjának enyhítésére, leírok azokból egyet-mást s elküldök belőlük egy példányt neked, egyet pedig magamnál megtartok, társul — helyetted. Így keletkezett e szavakban szegény, de értelemben gazdag könyvecske, a mely megtanít arra, hogy miben áll a keresztyén tökéletesség, s hogy mily csodálatos úton viszi Isten e tökéletességre azokat, a kiket kiválasztott. Meggyőződöl a könyvből, mily hiábavaló volna e földön magunknak választani meg, miként kellene Istennek bennünket vezetni, sőt hogy ellenkezőleg legüdvösebb, ha mindjárt könyvek között is, magunkat teljesen Istenre biznunk s örömet és boldogságot, úgy mint bánatot és boldogtalanságot hálás szívvel fogadunk kezéből. Fogsz benne találni egyet-mást, a mi téged a további kereszthordozásában meg fog erősíteni s megtanulod belőle azon vigasztalást is, a melyre Isten mindnyájunkat, miután dorgáltatásunkat megállottuk, bizton elvezet. Olvasd azért szorgalmasan ezt a könyvecsket; de ne csak olvasd, hanem véd is a tartalmát mélyen a szívedbe s gyakorold magad a kegyes elmékedésekben, közbe-közbe reám is gondolva, *de még inkább Istenre*, a ki legyen neked s nekem a mi legjobb vigasztalásunk. Isten veled, Ő segítsen tovább is a kereszthordozásában, hogy *az nekünk közös, vigasz forrása legyen*. Írtam oly helyen, a mely Isten előtt nincs elrejtve, a ki a mi számkivettetésünket is számon tartja, könyveinket felfogja s kinainkat könyvébe jegyzé. Mind a halálig hű férjed, János Ámos. 1662. febr. 18.“

Am a fájdalom az ifjú nő szívét mihamar megtörte. Komenius nemsokára egymásután vette szomorú hírét felesége s két gyermeke elhunytának. Most hát csakugyan árván maradt. És ekkor ismét könyvet ír, melyet jellemzően „Az árvaságról“ nevez el. A gyász fájdalmától megtépett szíve azon tépelődik, mi indíthatja Istenre arra, hogy az embertől kedveseit oly könnyörtelenül elveszi. Oly kérdés, a mely kétségbe űzi rendszerint a lelkeket s mintegy Isten elleni lázadásra készíti egyegy nyitott sir szélén... Komenius Jób-lelke tépelődésében megtalálja a hit sugallta fejeletet. Isten azért cselekszi ezt, mert ez úton olykor halandóságunkra akar figyelmeztetni; olykor megfoszt örömeinktől, mert nem tudtuk azt értéke szerint megbecsülni; olykor, mert kedveseinket jobban szerettük, mint Istenre; olykor, hogy próbára tegye az embert; olykor, hogy a ránk zúdított csapásban mintegy igazságos ítéletét jelképezze... Majd azt fejtegeti, hogy az elárvultak vesztesége kétféle: látható és láthatatlan, múltó és örök. Látható, múltó — ha

földi kedveseinket veszítjük el. Láthatatlan, örök, ha Istent s a legszomorúbb eset éppen az, a mikor Istent veszítjük el. *Ekkor lettünk még csak igazában árvák*. Mert ekkor aztán mindenünk elveszett: béke, áldás, remény és vigasztalás, ez maga az örök élet is.

Ugyane bujdosásból, ugyanez érzelmi világból fakad a „Világ útvesztője és szív paradicsoma“ c. műve is, a melyről a következőkben lesz szó.

OKTATÁSÜGY.

A községi iskolák és az ünnepek. Lapunk 5. számában e cím alatt hozott közleményünkre Révész Jánostól a következő sorokat kaptuk:

Most jutott tudomásomra, hogy az iskolák ünnepnapjairól szóló utasítás a brassói egyházmegyében is tárgyalásokra adott alkalmat s van már a vallás- és közokt. miniszternek döntése a mult évről ebben a kérdésben.

11167. sz. a. ugyanis Brassó vármegye kir. tanfelügyelőségéhez intézett rendeletében a miniszter ezeket mondja:

„Értesitem, hogy mult év aug. 24-én ad 198. sz. a. kiadott rendeletének azon kitétele, hogy az egy nappól álló ünnepnapok mindenkor és tekintet nélkül a helyi viszonyokra megtartandók, a gondnoksági utasítás 38. §-a utolsóelötti bekezdésében foglaltaknak nem felel meg. A jelzett bekezdés rendelkezései szerint ugyanis az egyes felekezeteknek egyházi ünnepnapjain az áll. isk. gondnokság az illető felekezetekhez tartozó tanulóknak iskolai szünetet engedélyezhet a nélkül, hogy más felekezethez tartozó gyermekekre nézve a tanítás szünetelne. Ha pedig az iskola növendékeinek 70%-a vagy több az illető felekezethez tartozik, az esetben az egész iskolának, illetve az egész osztálynak szünetet engedélyezhet. Világos ebből, hogy az egyházi ünnepeken való tanítás kérdése szorosan összefügg a helyi, illetve a tanulók vallási viszonyaival és ezen érintett rendelkezések éppen azt célozzák, hogy a vegyes vallású tanulókkal bíró iskolák tanulóinak vallásos érzelme az iskola érdekeivel szemben lehetőség szerint sérelmet ne szenvedjen, viszont, hogy az iskola érdekei is megvédessenek“.

Eddig a rendelet. Igaz ugyan, hogy *ez állami* iskolákra vonatkozik, de nincs okunk kételkedni benne, hogy a miniszterium a *községi* iskolákra nézve is ugyanezt az álláspontot fogja elfoglalni s ezért megnyugvással vesszük tudomásul, hogy e tárgyban már van a miniszteriumnak idevágó hasonló döntése.

A soproni evang. tanítóképző intézet 1908-ban lesz ötven esztendő. Ez idő alatt mintegy 400 tanítót bocsátott ki szárnyai alól az élet mezejére. A győr-megyei tanítóegyesület (elnöke Szabó György, csikvándi tanító) már most készül az ünnepre s gyűjtést indított az intézet hálás növendékei között, hogy az ünnep emlékéül a három derék igazgatónak, Pálffy Józsefnek, Király József Pálnak és Kapi Gyulának képét, a kiknek lankadatlan munkája az intézetet mai színvonalára fölemelte, művész kezével megfestessék. Az egyesület minden tanügybarát és érdeklődő hitsorsos támogatását szívesen fogadja s a felhívást Gyurácz, a kerület püspöke is melegen ajánlja. Az Evang. Népiskola a fent felsorolt érdemes igazgatók érdemeinek elismerése mellett helyesebbnek tartaná egy alapítvány létesítését, mely szegénysorsú tanítógyermekeket táplálna és ruházna.

Mi a kegyeletnek és hálának mind a két módját illőnek és megvalósíthatónak tartjuk. Bizonyos, hogy az alapítók és szervezők képe az intézetből nem hiányozhatik, már csak a példaadás paedagogiai jelentőségénél fogva sem. Ha a tanítványok filléreiből nem telik, a tulajdonos kerületnek kellene erre fedezetet találni, de szebb, költőibb és főlemelőbb, ha azok hálája festeti meg, a kik emberré tételüket ez apostoli lelkű férfiaknak köszönik. Az adományokat a cél pontos megjelölésével a kerületi pénztárba kell küldeni (Sopron, lyceum), de lapunk is elfogadja és nyugtatja. A megindult mozgalom annyiban is örvendetes, mert a kerületben most van napirenden a tanítóképző kibővítésének ügye.

EGYHÁZI ÉLET.

A sárosi egyházmegye közgyűlése. A sárosi egyházmegye február 6-án Hajdu János, zsegyei lelkész, esperes és Bánó Árpád, kisszebeni főszolgabíró, felügyelő elnöklete alatt Eperjesen, a collegium nagytermében rendkívüli közgyűlést tartott. Főtárgya a mult év végén feloszlott VI szabad kir. városi esperesség sárosi egyházainak bekebelezése s ennek következtében az egyházmegyének szükségessé vált újjáalakulása volt. A feloszlott esperességből az eperjesi, bártfai és kisszebeni kettős városi egyházak s a plavniczai falusi egyházközség csatlakoztak Sároshoz. A sárosi egyházmegye a hét egyház s az eperjesi collegium bekebelezésével szép számbeli gyarapodást s főkép hatalmas szellemi és erkölcsi erőt nyert. A közgyűlés és az összeolvadás emelkedett ünnepi hangulatban folyt le. Az esperes fohásza után a felügyelő szép beszéddel nyitotta meg a gyűlést; majd az esperes vázolta tartalmas előadásban az egyházmegye fényes multját s utalt az egyesülés következtében reá hárult feladatokra. A közgyűlés egyhangu lelkesedéssel Szakmáry Géza bártfai főszolgabíró helyettes felügyelővé, Draskóczy Lajost alesperessé, dr. Walentinyi Samu főgymn. tanárt világi, Liptai Lajost egyházi jegyzővé választotta s a számvevőszéket dr. Flórián Károly jogtanárral egészítette ki. A közgyűlés a felügyelő indítványára távirattal üdvözölte Zelenka Pál püspököt és Szentiványi Árpád felügyelőt, valamint a VI sz. kir. városi esperesség egykori elnökségét, Dianiska Andrászt és Benczúr Gézát. A barátságos közebéd természetes visszhangja volt a közgyűlésnek. Őszintén kívánjuk, hogy az előkelő városi egyházakkal és a collegiummal megerősödött szép multu s protestáns szellemtől híres egyházmegye a jövőben is hű öre és apostola legyen nagy hivatásának. A collegiumi tanárok felajánlott közreműködése képessé teszi arra, hogy a sárosi végvidéken az evangéliumi világosságnak s a magyar hazafias érzésnek igazi bástyája legyen.

A bánsági egyházmegye rendkívüli közgyűlése. A bánsági egyházmegye febr. 7-én Temesvár sz. kir. város székházában rendkívüli közgyűlést tartott. A rendkívüli közgyűlés összehívását a kerületi elnökség rendelte el. Az antalfalvi lelkészválasztás alkalmával a vezetéssel megbízott egyházmegyei elnökség több pályázót kizárt a jelölésből, mert hazafias szempontból nem találta őket kifogástalanoknak. A kerületi elnökség az esperes és egyházmegyei felügyelő eljárását sem megokoltnak, sem igazságosnak nem találta és megsemmisítette. Az egyházmegyei elnökség erre az egész tiszttikkal együtt lemondott s az antalfalvi lelkészválasztást kinevezett helyettes elnökség, Jeszenszky Nándor nagybecskereki

lelkész és Bielek Antal nagybecskereki felügyelő intézte. A rendkívüli közgyűlésnek az volt a hivatása, hogy az elnökség és tiszttikar leköszönéséről határozzon s a szükséges intézkedéseket megtegye. A közgyűlés óriási érdeklődés mellett folyt le; a lelkészek négy kivételével, a kiket hivatalos elfoglaltság gátolt, mind megjelentek. A felügyelők szintén részt vettek, többek közt Jávor Endre, kir. táblai bíró, temesvári, Patyánszky Elek, nyug. főispán, lugosi, Wallandt Ernő, min. tanácsos, orsovai felügyelő, Ujházy Dénes, Kellner Armand és Kornis Géza és számos vendég. A megnyitás és az ügy előadása után Scultéty Sándor, a legidősebb lelkészek egyike felállt és azt indítványozta, hogy a közgyűlés az elnökség lemondását ne fogadja el s kérje fel, hogy álljon újra az egyházmegye élére, a melynek kormányát, „egyházias és hazafias szellemben“ negyedszázadnál hosszabb idő óta a gyülekezetek megelégedésére vezette. A közgyűlés az indítványt egyhangú felkiáltással elfogadta s Kramár Béla kir. tanácsos esperest s báró Ambrózy Béla felügyelőt küldöttség hívta a terembe. Megjelenésüket zajos éljenzés fogadta, mely megújult, a midőn az elnöki széket ismét elfoglalták. Példájukat az egyházmegye többi tiszttviselői is követték. Az egész gyűlés a ragaszkodás és bizalomnyilvánítás ünnepe volt. Részünkről örvendünk, hogy az egyházmegye békéje helyreállt s az elnökséget közbizalom környezi. Ez elengedhetetlen feltétele az együttműködésnek. Óhajtjuk, hogy a hullámok lecsillapulta után az újra választott elnökség az egyházmegyét az egyháziasság, hazafiság és törvényesség útján sok sikerrel vezesse!

A kassai két egyházközséget f. hó 5-én látogatta meg a hegyaljai egyházmegye elnöksége, Thuróczy Pál esperes és Radványi István felügyelő. Ez alkalommal történt meg az egyházak bekebelezése s ez alkalommal választotta meg az I. egyház bold. Csisko János helyére Mohr Béla hitoktatót és segédlelkészt rendes lelkészül. A kassai két egyház egyesülésének ügyében a tárgyalásokat az egyházmegyei elnökség vezeti.

Az Úr lelkének munkája Bükön. Szép és kedves emlékü napja volt a büki egyházközségnek, Gyurácz Ferenc püspök szülőfalujának 1905. év február 4-ikén. Az egyházközség régi, alacsony, sötét s félreeső helyen levő iskolája helyett már régebben újnak építésére készült. E célra két év előtt a község legszebb helyén a telket meg is vásárolta már 4000 koronán, a mely összegnek egyik felét az egyházközségi pénztár, másik felét a gyülekezeti nőegylet fizette ki. Hogy a szép telken az iskola a kor igényeinek megfelelőleg két tanteremmel felépülhessen s vele együtt felépüljön a második tanító számára a szükséges lakás is, a többnyire szegény gyári munkásokból álló gyülekezet évi magas egyházi adója mellett, két év óta 2—2000 koronát vetett ki külön kivetésképen egyházi adóban. A kivetett összeg szépen befolyt évről-évre s a febr. 4-én megtartott számadógyűlésen, a hol Farkas Elemér lelkész 100 koronát ajánlott fel a nemes célra, az egyházközség örömmel állapította meg, hogy a szükséges pénz együtt van s határozatilag kimondotta, hogy az építést az 1906. évben Isten segítségével megkezdi.

Ugyanez nap estéjén a gyülekezet buzgó s közszeretetlen álló felfelügyelője, vönöczki Jánosa Ferenc vendégeiül látván a gyülekezet vezetőit, szóba került az is, hogy milyen szép volna, ha a II. József „türelmi rendelete“ értelmében elrejtett helyen álló templomot is ki lehetne vinni az iskola mellé, a község legszebb pontjára. A gondolat annyira megragadta a jelenlevőket, hogy az új templom alapja javára nyomban gyűjtést kezdtek s hirtelenjében

100 koronát adtak össze. A mustármag elvetetett, az isteni kegyelem nevelje hatalmas előfává! Ha majd a most élő nemzedék kezdeményezése folytán, az előttünk még elérhetetlen messzeségben látszó célt az egyház eléri s az új templom felépül, falai között az utódok merítsenek buzgóságot az atyák példájából, a kik a mely napon az új iskola építését kimondották, már egy építendő új templomra is megkezdték az adakozást. Az ég ura áldja meg a buzgó gyülekezet munkás előljáróságát s gyümölcsöztesse továbbra is a derék egyházhívek élő hitét! (Az adakozásokat a Hivatalos Közleményekben és a Családi Lapban nyugtatjuk).

Lelkészkztatás Krizbán. A krizbai (brassóvidéki egyházmegye) egyházba febr. 5-én iktatta be Bohus Pál esperes, Szórády Lajos és Deák Sándor segédkezesével az új lelkeszt, *Sexty Kálmánt*, a ki fiatal Timótheus léte is rászolgált a hívek bizalmára az erkölcsi és anyagi züllésnek indult gyülekezet ügyeinek gyors és erélyes rendezése révén. A szülővárosából érkező papot gyülekezete nagy ünnepekkel várta. Az üdvözlésben részt vett a brassóvidéki szász egyház lelkesze s a krizbai óhitű egyházközség képviselője is (Schiopu lelkesz magyar nyelven üdvözölte Sextyt). Sexty Emil, az új lelkeszt jelenlevő testvérbátyja az ünnep emlékére értékes disz-bibliát ajándékozott a templom oltárára. Sok sikert és áldást a megkezdett munkára a minden jó adójától!

Felügyelőiktatás. A *porrog-szent-királyi* gyülekezetben (Somogy megye f. hó 5-én foglalta el, az évek óta üresedésben levő felügyelői széket *Mohar József*, a csurgói állami tanítóképző intézet igazgatója, a kit érdemes egyházi buzgóságáért a győri gyülekezet is tisztelt. Az ünnepélyes beiktatás — az istentisztelet keretein belül — a templomban ment végbe s az istentisztelet után megtartott számadó közgyűlésen a lelkes felügyelő azonnal tette kész jóakarattal vette kezébe a gyülekezeti igazgatás kormányrúdját; székfoglaló beszédében a gyülekezet tagjait az egyház ügyei iránt való buzgóságra intette s maga is cselekedetekben nyilvánuló ügyszeretetet ígért. A délelőtti helyben, délután pedig Porrogon megtartott számadó közgyűlések a gyülekezet rendezett anyagi viszonyairól tettek bizonyosságot. Hogy ez örvendetes állapot a jövőben is megmarad, annak záloga az az egyházi ügyekben tanúsított tájékozottság, az a tapintattal párosult erélyesség, melyet az újonnan választott felügyelő a gyűlések folyamán tanúsított. Isten áldása kísérje — az első megjelenése által is tiszteletet kivívott — felügyelő további működését! — Az új felügyelőt, a ki szakkörökben elismert paedagógiai író, az Ev. Órálló is melegen üdvözli székén!

Elköltözött egyházi szolgák. *Malatides Sándor*, a ki a soproni ev. lyceumban 38 éven át mint a számtan, mértan, magyar nyelv és történet tanára, áldásosan működött s kilenc év óta egyetlen beteg leányával teljes visszavonultságban élt, f. hó 11-én délután 1/4 órakor, 72 éves korában jobblétre szenderült. Benne a soproni ev. lyceum egyik volt jeles tanárát, a társadalom és közügy egy lelkes harcosát, a hozzá közelebb állók pedig egy nemeskeblű, minden szépért és jóért lelkesedő, nyájas jó barátot siratnak; mindnyájan pedig egy buzgó egyháztagot, egy puritán jellemű derék hazafit vesztettünk el. A sirnál, f. hó 13-án délután 3 órakor, Brunner János esperes méltatta az elhunytak halhatatlan érdemeit, a lyceumi tanári kar nevében pedig Hetvényi Lajos főgymn. vallásnár búcsuzott el megható szép szavakban a megdicsőültől. Pihenése legyen édes. emlékezte áldott! — *Forberger Mihály* kúnfalvi tanítóban a Szepesség

egyházi élete egyik legérdekesebb alakját vesztette el. 57 éves volt s halála váratlanul következett be, ép a midőn egyik fia völegény, leánya mennyasszonysorba jutott. A gymnasiumot Késmárkon és Rozsnyón, a theológiát Eperjesen végezte. Közben nevelősködött s Bécsben, a hol katonáskodott, mint önkéntes a theológiára is bejárt. A hünfalvi leányegháznak és iskolájának 30 évig viselte lelkiismeretes gondját; tanítónak hívták meg, de ő a régi idők embereinek nyomába lépett s bölcsességével, szeretetével igazi papja, lelki atyja lett falujának. Általános gyász kísérte a sirba. Székely Gyula táraaljai esperes temette, kartársai nevében pedig Gréb János búcsuzott el tőle. Dániel XII. 3. — *Saági Gregersen György* mérnök, a hontbörzsönyi evang. egyház felügyelője 52 éves korában elhunyt febr. 8-án s temetése 10-én ment végbe nagy részvét mellett Budapesten. A Dániából bevándorolt Gregersen-családnak egyik legmunkásabb, legtiszteltebb tagja volt a megboldogult. Munkájával a magyar technikának szerzett dicsőséget (komáromi dunai hid építése) s a dologtevő napok után lelke vasárnapjait az egyháznak és jótékonyságnak szentelte. Igaz benső részvétünk illeti a ház fejét, az öreg Gregersen Gudbrandot, a ki rövid időn két fiát kísérte temetőbe. — *Sömjéni Iczés Ferenc* 1848/49-iki honvédfőhadnagy, nyug. gazdatiszt meghalt 80 éves korában a győrmegyei Felpéczen. A boldogult, míg a munkát bírta, a fehérkomáromi egyházmegyének egyik legbuzgóbb, legfáradhatatlanabb világi szolgálója volt. Sem kitüntetés, sem jutalmat nem vadászva, híven őrt állt azon a helyen, a hová a bizalom állította. Megérdemli, hogy e helyen, az igaz szolgák közt, az ő nevét is tisztelettel följegyezzük. — Idősb *Pazár István* nyugalm. nyiregyházai népiskolai igazgató-tanító 68 éves korában elhunyt.

IRODALOM.

Az e rovatban ismertetett könyveket a szerkesztőség útján is meg lehet rendelni a pénz előzetes megküldése vagy utánvétel mellett.

A renaissance.

Történelmi jelenetek. Irta Gobineau gróf. Fordította dr. Székely István. Két kötet. Ára 6 kor. vászonkötésben 9 kor. Franklin-Társ.

A renaissanceről szóló műveknek nem vagyunk éppen híjával. Rendén van így, mert a világtörténelem oly nagy korszakát jelenti ez a név, a mit jelentőségben csak Jézus kora, a keresztyénség megjelenésének időszaka múl fölül. A kettőnek képe sok tekintetben hasonló egymáshoz; első látásra mintha arányai különböznének. A közös vonás bennök az, hogy mind a kettőben az emberi lélek rázza rabláncait, a szabadulás útját keresi, végül meg is találja. A mint a családok életében van nemzedék, mely szerez, gyűjt, alkot és van, mely csak előde szerzeményét fogyasztja, a világtörténelemnek is vannak korszakai, a melyek teremtenek, szereznek, gyűjtenek s vannak, a melyek csak az elődök nagyságából élnek, az ő nagy gondolataikat apróztatják s alkotásra nem lévén erejük, beérik azzal, ha a nagy művekről és alkotásokról könyveket írnak, tökéletességüket jólrosszul magyaráztatják.

A renaissance ily teremtő korszaka az emberiségnek. Egyetemes forradalom volt, mely az életnek minden jelenségét átjárta, mint a vér a petyhüdt testet. Német földön, mint vallási és erkölcsi újjászületés jelentkezett, azért nevezi Taine találóan a reformatiót „keresztyén renaissancenak“, szemben az olaszországi pogány renaissanceszal. Tudományos oldala a humanismus, de ebben is megvolt a közös elvi alap, a sza-

badságra való törekvés. Oly hatalmas nagy korszak volt ez, hogy azóta minden század iskolájába jár tanulni s minden nemzet kötelességének tartja háláját valami szép könyvvel róni le iránta. Kétségetlen, hogy e könyvek jó részét csak az érti s élvezi igazán, a ki a renaissance világot eredeti forrásokból ismeri. Hogy példával világosítsam meg a dolgot, Macaulaynak ragyogó essayje Machiavelliről, bármily gazdag, világos és ékes szöveg, tanulság dolgában elmarad Machiavellinek egy-egy jelesebb műve mögött. Mégis hozsannával üdvözölünk minden egyes író, a ki e csodás korszakban kalauzolja lelkünket. Bármennyire ismerjük, minden új tanulmányozója fedez föl valami érdekes, eddig nem látott vonást rajta. Úgy vagyunk vele, mint a mesebeli királyfi a tündérpalotával; azt hitte, már összevevő járta-kutatta az egészet és minden lépten-nyomon új szépség, gazdagság tárult eléje. A magyar irodalomnak e részbeli hiányait a Magyar Tudományos Akadémia pótolta ki. Lefordította Symonds, Nisard és Burekhardt tanulmányait, hogy lehetővé tegye a renaissance-nak behatóbb tanulmányozását.

Gobineau műve elűt a fentiekől, de azért nem kevésbé érdekes. A gazdag történelmi tanulmány anyaga és eredménye nem akadémikus dissertatio formájában jelenik meg, hanem érdekes drámai jelenetekben. Az író tehát nagyobb közönségre számít, nemcsak a tudománykedvelők kíváncsiságát ostromolja, hanem olyanokat is meg akar hódítani, a kiket az essayszerű feldolgozás fáraszt vagy nem vonz. A műfajt nem ő teremtette meg; Ebers hasonlóképpen regényekben, tehát költői formákban népszerűsíti ősegyiptomi kutatásait. Az írónak feladata, de dícsősége is nagyobb ilyenkor. Tudománya nem lehet kisebb, képzeletének azonban költői szárnyakra van szüksége. Elűnt emberöltők igazi feltámasztása csak slaksperei nagyságnak sikerül teljesen.

Gobineau a renaissance korából hét évtizedet szakít ki, a legváltozatosabb, legérdekesebb korszakot. Az eseményeket és jeleneteket öt jellemző főalak közé csoportosítja. A legelső Savonarola, a próféta lelkű firenzei barát, a ki az erényt prédikálta a romlott arnparti nép közt. Erkölcsi reformátornak indult s politikai alak, államférfi vált belőle. Bukását az okozta, hogy nem vetett számot Firenze ösztöneivel, a melyek a változatosságot keresték s az erkölcsi szigor korának egyhangúságára nagy hamar ráuntak. Firenze mulatságra vágyott s Savonarolája önmegtagadást, lemondást kívánt tőle. Olyanná akarta nevelni, mint maga volt. A nép, mely eleinte, míg ingert talált benne, csodálta, később, a midőn betelt vele, ép oly szenvedélyvel gyűlölte s valódi diadalérettel hureolta halálra. „Geronimo testvér kissé túlságosan hisz abban, a mit mond. Ha a firenzei túlzók nem képzelnék, hogy a jó testvér a paradicsomot nyitja meg és hogy meg akarja javítani a világot, vajjon egy jó kormány iránti szeretetök hozzánk csatolná-e őket?” Egész mulatságos kép egy hellenista tudós, a ki a firenzeiek ujjászülető mozgalma közben nem búvárkodhatik, mert eselédje nem főzi meg levesét, ha el nem jár Geronimo testvér prédikációira, noha lelkéből utálja a „sok zöldséget.” A visszahatás kezdetét pompásan tükrözi Torrigiani művész kifakadása. A reformátor, a midőn a népkégy elfordul tőle, magába száll és bírálja ballépéseit, hiszékenységét. „Az ég ügyét szolgálom az ördög eszközeivel.” A nép hangulatának mind a két szélsőségét eleven hullámban szemlélteti Gobineau; egyes odavetett epizódyszerű rajzok a változékony népleleknek hű tükröi. Gyönyörű az a jellemzés, a mit szerzőnk Machiavellivel mintegy epilogszerűen mond el Savonaroláról a máglyahalál után. „Szegény Geronimo!... Ez az ember álomban élt! Kora ifjúságában költeményt alkotott magának vallásról, tisztaságról, tisztességről, bölcsességről, jogosságról. Minthogy azt képzelte, hogy mindezek a szép és jó ábrándok megvalósíthatók, valóknak tartotta és nem látta, hogy a világ annál többet beszél rólok, minél kevesebbet tud rólok”.

A másik ily kimagasló alak Borgia Cesare, VI. Sándor pápa fia és Lucretia bátyja. Hatalmas tehetség, hatalmas vágy, szertelen önzés összetétele, úgy hogy nem akad mása Napoleonig. Ranke a bűn virtuózának nevezi, Nietzsche Übermenschének igazi megtestesülése. Nem hadvezér, nem államférfi; de az erős akarat és szertelen önzés hőse. Életelvül vallja, hogy a gyenge szolgálni tartozik az erősnek, a ki leigázta. Könyörtelenül eltipor mindent, a mi szándékának útjában van, göröngyöt, embert, várost, intézményeket. Az egyén érvényesülése a legfőbb törvény, más jogot, más erkölcsöt el nem ismer. Kard, tör, mérge egyformán elfogadható fegyver, csak célhoz jusson vele. Legyilkolja sógorát, Perote bíborost, a ki nem engedelmeskedik neki. Csal, hazudik, amit. „Ügyes és ravasz, mint a kígyó, hűtelen, mint egy párduc, becsüvagyó mint a sas, nem állja feleiem sújtotta eselszövőknek odakiáltani: „Aut Caesar aut nihil.” Machiavelli, a nagy eszű és becsületes eredeti szellem mégis odaáll e nagy gonosztevő mellé, Macaulay, a kinek nagy kedve telik kicérezett bűnösök törvényszéki védelmében, az olasz nemzeti egység egyik első apostola gyanánt tünteti fel. Lehet, hogy Machiavelli annak látja, de ez a hite ép oly alaptalan, mint Savonaroláé az erkölcsi megújulásban Borgia bűnt bűnre halmozva élt, bűn által múlt ki is a világból.

Ennek a résznek is vannak remek korfestő részei. A milánói mise eleven leírása, egyenes igazolása a reformatiónak; két kanonok ócsárolja, szidja a harmadikat, a ki hosszan buzgalkodik, mert el talál romlani az érsek piztrángja, holott már előre éldelik az izes falatokat; egy kolduló barát bűnbocsánatot árul, egy másik ereklyét s mellesleg szappant és spanyol keztűt; az asszonyok illatszerekről, udvarlókorról tereferélnek, miközben gépszzerűleg hol letérdelnek, hol fölkelnek. Polgárok üzleti ügyeiket beszélnek meg, mint manapság a kaszinókban; a szerelmesek ott adnak egymásnak légyottot; egy suhanc ígéretet tesz egy kijelölt nemes ledőfésére s mihelyt az ígéret megvan, gyertyát gyújt engesztelésül vagy segedelemkérés gyanánt Szent Miklósnak. Kacérkodnak és lopnak a templom boltívei alatt. Megrázó jelenet VI. Sándor halála, drámai erővel hat s megdöbbentő képet tár elénk a pápaság feneketlen romlottságáról. Hasonlóan mozgalmas a conclave eselszövéseinek és mesterkedő furfangjainak rajza. Minden ékesszólásnál hatalmasabb hirdetője annak az igazságnak, hogy ez a világ megérett a halálra; új égnek, új földnek kell következnie, hogy az embert a romlottság igájából megváltsa.

Ha VI. Sándor, a eselszövő diplomata, alattomos és hitszegő — akkor II. Gyula hadvezér a pápai trónon. Határozottan királyi erényei vannak; az uralkodás a levegője, a hatalomért reszket minden idegszála. Bátor hadvezér, él-hal a csaták izgalmaért; pompás, művészeti remek államot akar alkotni abból a törmelékből, a mivé Itáliát az apró zsarnokok éhes és telhetetlen önzése zúzza. Foglalkozást ad művészeinek, mert a nagy elmék alkotó erét a pihenés szárazsága kiasztja. Aggulását érezve türelmetlen, ha terve akadályra bukkan, emberei késnek vagy csodát nem mivelnek. A versengő spanyol és francia hatalom közé éket üt s köztük, ellenökre akar nagygyá, hatalmassá válni. Annyira ábrándos, hogy nem látja ellenségei nagyságát és saját ereje elégtelenségét. „Végem van, meghalok és semmit nem fejeztem be abból, a mit megkezdtem... Művészeim szét fognak szóródni, ha nem lesznek többé itt... A zűrzavar újra kezdődik.” Tragikus búcsuja a tettvágyó léleknek. II. Gyulát tartjuk a mű legsikerültebb részének költői szempontból. A pápa folyton a jelenetek középpontjában áll; még ha nincs is jelen, szelleme igazgat. Alakja annyira előttünk van, hogy szinte halljuk felindulástól reszkető hangját s látjuk arca vonaglását. E résznek az egész műnek egyik legragyogóbb fejezete az, mely Michel Angelo és Rafael művészi egyéniségét jellemzi. E rész oly megragadó, hogy bajos volna egy részt kiszaki-

tani belőle izlettető kedvéért. Rafael maga a jellemző. Michel Angelot nagy feltalálónak, magát nagy rendezőnek tartja; amaz csupa mélység és fenség, emez csupa tisztaság, világozottság, összhang és báj. Beatrice megtoldja e jellemzést azzal, hogy Rafael minden művész kortársát fölülmúlja azzal, hogy *boldog, hogy szeretik, ez a tudat nála az ihlet főforrása, ez a báj szülője.* „Megvan tiltva a gonosznak, hogy hozzád közeledjék és mivel soha egyebet nem láttál és nem ismerél, mint a szeretetet, hogy lehetnél más, mint a milyen vagy?”

X. Leo, a művész, szellemes, egyúttal ledér pápa a negyedik rész hőse. A Mediceiek fájának minden kiválósága és hitványsága egyesült ebben az emberben. Pogány volt, annyira, hogy a lelkiismeretet a kéretlenül ugató gonosz állatnak nevezte s bamba mesének tartotta a feltámadást. Papi nagyság semmi benne, uralkodó ő is, mint elődei, de műpártoló, műélvező, a kinek a hatalom csak ajtó oly élvezetek megszerzéséhez, a miket közönséges halandó soha meg nem izlelhet. Ha pap, akkor a művészet oltárán áldozás az egyetlen módja az istentiszteletnek szemében. Tulajdonképpen a művészet is azért kedves neki, mert hiúságának szolgál. A művészi kedvtelés a kornak legúrabb fényűzése s X. Leo úr, a ki a hódoló művészgárdával, halhatatlanító tehetségekkel veszi magát körül. II. Gyula izlése tisztább, mindig csak a nagyot keresi, a fenséges lelkének álma, — X. Leonak a díszes, cifra kell inkább. „Könnyű erkölcsű, tisztességes nagy úr, ki *szellemét ápolja, mint a hogy kezét ápolja.*” Luther wittenbergi riadója megrendíti; de ekkor sem a vallási kérdés érdekli, hanem a pénzkérdés. A reformatio nagy ügyét egy bukófélben levő regálebérlő szemével nézi. Meg-egyeződés minden áron! ez a jelszava. Elvi engedményben bőkezű, csak a pénzmag el ne maradjon. Ez a pénzsovárság látszik ki a francia királyllyal kötött concordatumból is. Vásár-tárgya a hivatal, plébánia, püspökség, bíborosi kalap; egyszerre 34 bíborost nevez ki, a midőn megszorul. Ledér tréfáit saját udvara is megsokalta s a roppant fény közepett egyre több csendes híve támad a reformatiónak. Csak meghitt órákon beszélnek róla, de szívökben már ott fészkel vágya. Lelkek oly papát keres, a ki „pápa és nem uralkodó; theologus, nem tudós; magába vonult, nem élvezethajhász; penészes kenyérrel és füvekkel él, nem pedig inyesen összeállított étkekkel, melyeket aranytálakon tálnak.” „Csak a vezeklés mentheti meg a világot.” V. Károly érzi, hogy a reformatióval a politikai szabadság is erősül, a tekintély elve hanyatlak, összefog tehát a pápasággal, hogy a régi uralmat megvédje. Erőszakkal próbálja elnyomni azt a törekvést, a mi a lelkek mélyéről sarjadt s Isten lelkének műve volt.

Michel Angelo a művészvilág képviselője; ő az ötödik s utolsó rész középpontja. Egyénisége valamennyi részben szerepel, nagy kort ért s több emberöltőt látott élni, dolgozni és eltűnni. Lelke, alakja együtt öregedik a korrallal. Fáj látnia, hogy a nagyok sorban kidőlnek s emlékek körül hitvány epigonok élnek örökségökből. Csak egyes kiválasztott lelkek tisztelik még őt, a ki a régi nagy idők művészeit sarkalta. A verseny helyébe, mely a nagy idők művészeit sarkalta, alacsony irigység lépett vagy pénzsovárság, mint Tiziannál. Kihaltak, elpusztultak a művészetek és tudományok nagy pártfogói. Machiavelli minden reményében csalódva készül a halálra, nincs miért élni. Itália nagy korának vége van. E részből megkapó rajz Róma ostroma; Frundsberg táborá oly mozgalmasság, mint akár Wallensteiné Schillernél.

A mű, mint az ismertetésből is látszik, nagyon érdekes olvasmány. Tanulságos és szórakoztató egyúttal. Gobineau rengeteg olvasottságának lépten-nyomon látjuk bizonyosságát; nemcsak történelmi tájékozottsága lep meg, bár szinte szédítő, hogy még mellékesnek látszó megjegyzések, helyi körülmények hitelességét is igazolja a forrás idézésével. Bámunk kell művészeti ismereteit és tudását is, a mely a köl-

tők és művészek lelkébe tudott hatolni s művészetöket találóan, szellemesen jellemzi. A fordítás nyelve magyaros, gondos. Elismerés jár a kiadónak, hogy e derék művel irodalmunkat gazdagította.

Kovács Sándor.

„Gotthold. Evangelisch-lutherischer Volkskalender für das Jahr 1905.”

Elvünk, hogy evangéliumi protestáns népünknek, az egyéni hit által való megigazulás reformációi nagy alap gondolatából folyólag, anyanyelvén szerkesztett építő irodalommal kell szolgálnunk. Természetesen minden olvasmány, a mely e hüvelyben kerül a nép kezébe, kell, hogy nemcsak evangéliumi, hanem hazafias jellemű, a hazafias érzelmeket istápoló legyen, a mint hogy az evangéliumi hit-hűség és az őszinte hazafiság mindig együtt járnak.

Ez elv szempontja alá helyezük a „Gotthold” nevű, Fengler sagauai superintendens által szerkesztett ev. luth. népkalendáriumot, a melynek magyarországi kiadását Scholtz Ödön ágfalvi lelkész szerkeszti.

Igaz ugyan, hogy a „kalendárium” és az „építőirodalom” talán két ellentétes fogalom: ámde ez esetben, a hol a kalendárium éppen az ev. luth. hit-hűséget és buzgóságot szolgálja, a kettő teljesen összeesik, annyival inkább, mert a népek a naptár a legelső és legnélkülözhetetlenebb olvasmánya: azért a mily helyes, hogy ez úton igyekezzünk hozzáférközni, éppoly elengedhetetlen, hogy a táplálék, a melyet neki ez úton nyújtunk, minden tekintetben egészséges legyen.

E szempontból nyíltan kijelentjük, hogy minden idegenből behozott ilyen táplálékot már előre is idegenkedéssel fogadunk. Elvégre is itt az üzleti szempont a fő. Lehetőleg ugyanazon kinyomatott anyagot minél többfelé értékesíteni, mert ez a legelőszőbb. Meg, hogy mert tartalmilag is az az anyag már úgy van megvalogatva, hogy az a naptár célzatának leginkább megfelel. Marad tehát a naptár szövegének bizonyos magva (s ez kezezi a nagyobb részét), a mely mindenféle különös kiadásokban is megmarad, ehhez járul a különböző fogyasztási mezők szerint különböző, e mezőkre vonatkozólag beékelt anyag.

Ép ez okból ily külföldön szerkesztett naptárakkal szemben igényeinket már előre is le kell bizonyos mértékben szállítanunk, sőt örvendenünk kell, hogy ha a naptár részünkre szóló kiadásában észrevehetjük s constatálhatjuk a jó igyekezetet, a mely a hazai szempontok kellő figyelembe vételét árulja el.

A „Gotthold” magyarországi kiadása ellenében régebbi években felmerültek panaszok: örömmel jelezhetjük, hogy a panaszokra most már általában ok nincs. A „Gotthold” magyarországi kiadása igyekezik a magyarországi viszonyokkal számolni. Találunk benne tartalmas cikkeket, a melyek a magyarhoni viszonyokkal foglalkoznak, egyéb közhasznú szolgálásokat célzó tudósításaiban is a magyar szempont az uralkodó. Ámde olvasmányainak java-része még most is sült német. Hát ez a mily érthető (a fentebbiek szerint), ép annyira — nem kívánatos. Ha a mi német népünk olykor-olykor egy nagy németországi tárgyú és vonatkozású könyvet kap kezébe s azt olvassa, abban nem látunk bajt; de ha a *kalendárium* inkább Nagynémetországgal hozza őt szellemi kapcsolatba, mint magyar hazájával: ez baj.

Azért elismerve a „Gotthold” érdemes voltát és Scholtz Ödön szerkesztői ügyességét, leplezetlenül kijelentjük, hogy sokkal jobb szeretnők, ha nevezett lelkész úr magyarországi németajkú ev. lakosságunk számára *önállóan szerkesztene s adna ki egy épületes naptárt.* Tehetsége, kedve, erélye van hozzá: hisszük, a siker sem maradna el. Elvégre napjainkban a naptárkiadás még mindig a legkevésbé kockázatos vállalat.

Dr. Masznyik Endre, a theol. akadémia igazgatója f. hó 5-én nagyszerű felolvasást tartott a pozsonyi Toldy-körben Nitzscheről és moráljáról. Nitzsche voltaképpen vallásalapító akart lenni; darwinista alapon új vallást gondolt ki, a melynek alapelve az erősek, egészségesek, kiváló kultusza s a gyengék, satnyák eltiprása, mert csak ez biztosítja a faj erősödését és nemesedését. Kikel természetesen a keresztyén-ség ellen, a mely a szeretet törvényénél fogva a gyámoltalankokat segíti és ápolja. A felolvasó kimutatta, mennyire ellenkezik e kigondolt vallás a természeti megfigyelésekkel, mert a legkiválóbb lelkek akárhányszor vézna testben laknak s hogy Isten csodálatos végzésekképpen e szerencsétlen ember, mint saját vallásának örültje, a lenézett és megtámadott keresztyén szeretet irtalmára szorult. A felolvasás legközelebb megjelenik s előre felhívjuk közönségünk figyelmét.

Pécsi Lukács. Tudományos és iskolai életünkben már közkeletűvé s dogmatikus tekintélyűvé lett az az állítás, hogy Pázmány a magyar próza megteremtője s kivülről nincs nagyság a XVI—XVII. században. Múlt számunkban mutatványt közöltünk Pécsi Lukács Augustinus-fordításából, mely 1591-ben jelent meg, Pázmányt tehát megelőzte s mely azt bizonyítja, hogy a nyelvtanítás dícsősége (különbben is vitás) nem egyedül Pázmányé, hanem osztozik rajta s méltán Pécsi Lukács is. Csudáljuk, hogy, noha munkája nem ismeretlen, nevét az irodalomtörténet kifejedte e korbéli nagyjaink közül. Nézetünk szerint Pécsi Lukács fordítása értékre fölér Pázmány Kempis fordításával s megérdemelné az új kiadást.

Irodalmi hírek. *Veres József* esperes, az Evang. Egyház és Iskola szerkesztője *Hirdesd az igét!* címen egy kötet egyházi beszédet boesátott közre. Ára 2 kor. 50 fillér s a szerzőnél Orsházán lehet megrendelni. — *Ródei Károly* pusztaföldvári lelkésztestvérünk, a ki nagy szorgalommal munkálkodik az Úrnak szövegében, Pál apostolnak Filemonhoz írt levelét magyarázza őt elmélkedésben. A szerző Harms után dolgozik, eredetijét azonban világosan, magyarosan tolmácsolja s a mi viszonyainkra találóan alkalmazza. Ára 50 fillér. Megrendelhetni a szerzőnél. — *Ruttkay Sándor*, salgótarjáni lelkészársunktól megjelentek: 1. *Konfirmandusok könyve* (Előkészület az Úr asztalához) dr. Szeberényi János vezérfonala nyomán. VI. bővített és javított kiadás. Az 1904. évi egyet. gyűlés a jkv 37. pontja szerint elfogadta tankönyvül. A könyv menete ez: különböző vallások, egyháztörténet, reformatio, biblia, sarkalatos tanok (ezt a magyar szót ajánljuk a németről fordított váltanok helyett, a mit a nép nem ért), hitünk főigazságai, szentségek, erkölestan; függelékül imádságok. A r. kath. és evangélikus egyház felfogásbeli különbségeit velősen, világosan tünteti fel a könyv; nagyon érthető az egyháztörténeti rész is. Azonban aránylag rövid a bibliáról szóló rész, holott az minden hitnek, egyháznak fundamentuma. Ára 30 fillér. — 2. *Ipoly álnév alatt Gyermekköszöntők*. Ára 1 kor. 60 fillér. Ezen a téren éppen nincsen izlésünk elkényeztetve s örömmel kell üdvözlőnünk minden újabb könyvet. Ruttkay könyve változatos tartalmú s paedagogiai szempontból is hasznos munka.

(„Az Állatok világa”) VIII. kötetéből, mely a *Halak*-ról szól, ismét új füzet jelent meg. Ez a füzet (a 150-ik) a *géb-félék* természetrajzával kezdődik; itt ismerjük meg a kuszó gébet, mely Afrika nyugati partjain honos és nem annyira a vízben, mint inkább a szárazon keresi prédáját. Ezek a halak órák hosszúig el tudnak lenni a szárazon, sőt föl is másznak a mangrove-fa gyökereire, melyek néha egy méternél magasabbra is kiállnak az iszapból. A *nyálkás hal-félék* közül, mely az előbbi csoport után következik, nevezetes a *pásztás farkashal*, mely állítólag 2 m. hosszúra is megnő; nemcsak borzasztó fogazata, hanem őrzőgő dühe miatt is kapta ezt a nevet. Ha véletlenül hálába kerül, a halászok

rögtön kézilándsához vagy evezőhöz nyúlnak, hogy megöljék, mert a harapása igen fájdalmas. Ide tartozik a *pillangóhal* is, melyet pillangó-szárnyhoz hasonló felső uszójáról neveztek el így. Ez után a *mugil-félék* és a *pikó-félék* következnek, melyek közt a pikók talán a legkedvesebb halak. Élénk, mozgékony, ügyes rablók, de az ivadékukat szeretik; ezért szívesen tartják őket fogságban. Nevezetes, hogy fészket is építenek, a mely ökolnagyságú. Furesa állat a *pipaszárhal*, mely egy méter hosszúra is megnő, hegyes, kanálforma csőre van, a farka pedig ostorhoz hasonló sudárban végződik. Legkülönösebb hal talán a *kuszóhal*, mely Indiában honos, mely 5—6 napig is elél a szárazon, sőt vándorol is, ha elapadt a vize, vagy pedig beássa magát a mély, nedves iszapba. A három iv terjedelmű füzet elején külön mellékleten látjuk a *pikkelyes-szárnyú* halak csoportját. Az *állatok világának* eddig megjelent kötetei külön is kaphatók díszes félbőr-kötésben egyenként 18 koronáért, akár a kiadó-cégnél (Légrády Testvérek, Váci-körút 78), akár a könyvkereskedőknél. Egy-egy füzet ára 80 fillér, de legcélszerűbb negyedévre előfizetni (9 kor. 60 fill.), a mikor is a kiadó-cég a 12 füzetet mindjárt a megjelenés napján (minden hét szombatján) bérmentve küldi meg.

Pályázat-meghosszabítás.

A XIII szepesi városi egyházmegyében, *Szomolnok* bányavárosi németajkú egyházközségben a

lelkészi állomás

megüresedvén, ez állásra a pályázat meghosszabítottatik.

Ezen állomással következő jövedelem van összekötve: kényelmes lakáson, kerten és stólán kívül az egyházközségi pénztárból 747 kor. 24 fill.; szántóföldek használatá, széna- és fületmények. Kamatok, városi segély és offertóriumok címén 452 kor 76 fillér. A congrua kitesz 543 kor. 46 fillért.

Pályázók felkéretnek kellően felszerelt folyamodványukat f. é. február hó 28-ig Weber Samu főespereshez Szepesbélára beküldeni.

Szepesbela, 1905 február 8-án.

Weber Samu,
főesperes.

Szerkesztői üzenetek.

Lapunk olvasóit, főképp a lelkész. tanár és tanítóit urakat tisztelettel kérjük, hogy az egyházukban előforduló eseményekről, gyűlésekről stb. bennünket értesíteni szíveskedjenek. Költségüket megtérítjük s fáradságukat is díjazzuk. Fontos hírekről idő rövidsége esetén táviratot is szívesen veszünk. A közleményt a szedés könnyítése végett a papírlapnak csak egyik oldalára kell írni. A cikkeket is díjazzuk s éppen ezért szigorú mértékkel mérünk.

Szepes-Béla. A pályázat a H. K. harmadik számáról lekészt, azért most kivételesen az Órallóban szoritunk neki helyet, hogy a jelentkezők a határidőt el ne mulasztják. Üdvözlés!

U. L. A keresztyén szó annyit jelent, mint Krisztushívő. Krisztus megváltotta. A latin „Christianus” szóból ered. Mivel nálunk az evangéliom szláv terítők útján terjedt el leginkább, a magyarság a „christianus” mellett a tót „kresztyan” nevet is hallotta, a mi a közhasználatban *keresztyénné* magyarosodott. Még Pázmány is így használja. Jóval utóbb — hangátvetés után — honosodott meg a *keresztyén* szó s még későbbi az a helytelen magyarozat, hogy ez a szó a kereszt-ből származik s tehát *kereszt tisztelőt* jelent. Mi a szó helyes értelmének megőrzése kedvéért használjuk a keresztyén szót. Bennünket nem a kereszt váltott meg, hanem Krisztus; a kereszt Krisztus nélkül nem jelent semmit, Krisztus avatta azt a megváltás oltárává. A kereszt maga is csupán Krisztus révén részesül tiszteletben.

K. Gy. Balassagyarmat. Köszönjük több rendbeli szíves sorait s a figyelmeztetést. Még az nap intézkedtünk. Legközelebb jön. A vértanu-kérdés még nincs befejezve.

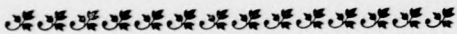

Az Evang. Theologusok Otthona kiadásában
megjelent és kapható (Pozsony, Konvent-u. 13.)

„KIS ÉNEKESKÖNYV“

A keresztyén hívek lelki épülésére régi és újabb
szerzők műveiből szerkesztette **Kovács Sándor.**

A magyar protestáns énekköltészet virá-
gainak gyűjteménye ez a könyv. A refor-
máció korától kezdve napjainkig min-
den korszak költői megvannak benne.
Magános áhítatosságra, iskoláknak és
gyülekezeteknek egyaránt ajánlható. o o

A 12 íves szép tiszta nyomású könyv
ára csinos kötésben 1 kor. 50 fillér,
angol vászonkötésben . . . 4 korona.

Nagyobb megrendelésnél kedvezmény jár.

A „Theologusok Otthona” felügyelőjénél
Pozsonyban megrendelhető:

KERESZTYÉN IMÁDSÁGOS KÖNYV

Az evangéliom népe számára régi
jeles szerzők műveiből szerkesztette:

KOVÁCS SÁNDOR.

Ára egyszerű kötésben K 1.60
Angolvászon kötésben tokkal 5.—
Feketebőr- vagy fehér csontkötésben 8.—

Szép bibliai címképpel.

Elárúsító lelkészek, tanítók s mások is nagy
= kedvezményben részesülnek. =

Megjelent és kapható

D. Luther Márton művei

Szerkeszti:
Dr. Masznyik Endre.

A kötet 30 ívnyi terjedelmű.

— I. kötete. —
Luthernek egykorú képével
(Eranach L.)

Kiadja:
a Luther-Társaság.
A kötet 30 ívnyi terjedelmű.

Ára az egész mű megrendelőinek fizve 6 kor., díszes kötésben 8 kor. 50 fillér.
Megrendelhető Kovács Sándor theol. akad. tanárnál, az Evang. Theol. Otthon
felügyelőjénél, Pozsonyban.

TARTALMA.

1. Luther elöljáró beszédei. Fordította Dr. Masznyik Endre. 2. 95 tétel. (1517.) Ford. Dr. Masznyik E. 3. 95 tétel magyarázata. (1517.) Fordította Dr. Masznyik Endre. 4. Az ágostai kihallgatás. (1518.) Fordította Stromp László.		5. Béketárgyalások Miltitzcel. (1519—1520.) Fordította Stromp László. 6. A lipcsei vita. (1519.) Fordította Stromp László. 7. A római papságról. (1520.) Fordította Stromp László. 8. Jegyzetek.

